

جنگ چه گونه سلامت زنان را
به مخاطره می اندازند؟

تئاتر ادبی

شمیم شرافت

Marcelle Hanselaar

بمبها فرومی‌ریزند، خانه‌ها ویران می‌شوند و آرزوها در میان دود به هوا می‌روند. گاهی تکه‌ای از بدن بر جای می‌ماند برای خاکسپاری و گاهی هم انسان زنده می‌ماند، حیرت‌زده، غرق در خاک، خیره به نابودی. در میانه‌ی انفجارها، در شرایط پرمخاطره‌ی جانی و مالی، دارو کمیاب می‌شود، یافتن پزشک دشوار و دسترسی به امکانات بهداشتی پرچالش. در حالی که مردان بیشتر از زنان به دلیل مرگ مستقیم در میدان جنگ می‌میرند، در بین شهروندانی که نقشی در جنگ نداشته‌اند، به نظر می‌رسد که زنان بیشتر از مردها در معرض آسیب‌های غیرمستقیم، مزمن و چندبعدی سلامت هستند. سلامت باروری، سلامت روان، دسترسی به خدمات درمانی در میانه‌ی جنگ دچار چالش می‌شود و خشونت جنسی نیز در شرایط بحرانی، افزایش می‌یابد. در این یادداشت به انواع مخاطرات جنگ بر سلامت زنان اشاره می‌کنم.

۱. سلامت جنسی و باروری

تحقیقات نشان داده است که جنگ مرگ‌ومیر مادران را افزایش می‌دهد، دسترسی به خدمات بارداری و زایمان در هنگام جنگ کاهش پیدا می‌کند، بارداری ناخواسته و سقط‌های نایمن هم بیشتر می‌شود. نمونه‌ی کشور میانمار نشان داده است که چطور برخی گروه‌ها زنان را تشویق می‌کردند که برای انقلاب بچه‌دار شوند و از باروری زنان برای اهداف قومی و سیاسی استفاده می‌کردند. همچنین زنان در مناطق اقلیت قومی از وسایل پیشگیری بارداری کم‌تری استفاده می‌کنند. در واقع سلامت جنسی و باروری زنان خود بخشی از جنگ است، نه فقط پیامد آن و تاثیر جنگ می‌تواند برای زنان فراتر از میدان نبرد باشد و اثراتی بلندمدت بر آنها بگذارد.^۱ با توجه به کوتاه بودن بازه جنگ کنونی و دسترسی محدود به اطلاعات باروری، نمی‌توان آمار دقیقی از سقط‌های نایمن در این شرایط به‌دست آورد، با این حال یافته‌های میدانی حاکی از آن است که این مخاطرات برای زنان به انحاء مختلف خود را نشان داده است. نیلوفر حامدی در گزارش خود در روزنامه‌ی شرق از جنگ دوازده روزه‌ی ایران و اسرائیل نوشته است که یک ماما، بخشی از خانه‌ی خود را استریل کرده و در اختیار خانواده‌هایی گذاشته بود که به هر دلیلی شرایط مراجعه به مراکز درمانی را نداشتند، همچنین طبق گفته‌ی این

جنگ چه‌گونه سلامت زنان را به مخاطره می‌اندازد

خبرنگار، برخی متخصصان در این شرایط به زنان مشاوره رایگان داده و به خانه‌های‌شان رفته و به آنان خدمت ارائه کرده‌اند.^۲

چالش‌های اقتصادی زمان جنگ، در شرایطی که کسی کار نمی‌کند و پس‌اندازها رو به اتمام است، می‌تواند برای زنان باردار در دستیابی به امکانات سلامت بارداری، بارداری در شرایط مطلوب و خدمات پس‌از آن اثرگذار باشد. بیمارستان گاندی تهران در اثر حملات آسیب جدی دید و تعدادی مراکز بهداشتی و پایگاه اورژانس نیز دچار تخریب شدند. همچنین برخی بیمارستان‌ها در تهران و شهرستان‌ها ناچار به تخلیه شدند. یک پرستار به من از مادرانی گفت که از ترس زایمان زودرس داشتند، از تخت‌هایی که در دوران بیمارستان گران شده و افرادی که ناچار شده بودند هزینه‌های زیادی را برای سزارین یا بیمارستان خصوصی در دوران جنگ برای بارداری متحمل شوند.

۲. افزایش خشونت علیه زنان در شرایط جنگی

یکی از آسیب‌های روانی، جسمی و جنسی وارده بر زنان در شرایط جنگی، افزایش خشونت علیه آنان است. تجاوز و آزار جنسی، خشونت خانگی و خشونت شریک زندگی و قتل ناموسی از جمله‌ی این خشونت‌ها است. در این شرایط گویی بدن زن به میدان جنگ تبدیل می‌شود. این خشونت می‌تواند مشکلات جسمی همچون عفونت دستگاه تناسلی، درد مزمن لگنی و آسیب‌های ناشی از تجاوز را به همراه داشته باشد. از بُعد روانی هم افسردگی و اختلال استرس پس از سانحه، از جمله پیامدهای ناشی از خشونت علیه زنان در شرایط جنگی است.^۳ زنان باید بتوانند در این شرایط رابطه‌ی جنسی ایمن را تجربه کنند و درباره‌ی بارداری خود تصمیم بگیرند.

در ایران نزدیک به یک‌سوم زنان خشونت از سوی شریک زندگی خود را تجربه می‌کنند. همچنین طبق آخرین گزارش‌ها، در فاصله‌ی خرداد ۱۴۰۰ تا خرداد ۱۴۰۲، نزدیک ۱۶۵ زن‌کشی در ایران اتفاق افتاده که در دوسوم آن همسر و یک‌پنجم آن پدر و برادر قاتل زن بوده‌اند.^۴

۳. پیامدهای اقتصادی جنگ برای زنان

بررسی وضعیت اقتصادی زنان در منطقه‌ی تیگرای در اتیوپی پس از جنگ (طی دو سال از نوامبر ۲۰۲۰ تا نوامبر ۲۰۲۲) نشان داده است که این جنگ موجب کاهش شدید دارایی‌های زنان از جمله تخت، مبلمان، لوازم خانگی، تلفن همراه و دام‌ها شده است.^۵ هنوز نمی‌دانیم جنگ ایران و آمریکا و اسرائیل چقدر طول بکشد، اما پس از تحمل جنگ ۱۲ روزه، کشتار دی‌ماه و وضع محدودیت اینترنت، پس از آن نابودی زیرساخت‌های کشور در جنگ فعلی، اقتصاد ایران بیش‌ازپیش در مخاطره است. این مخاطره هم مردان و هم زنان را تحت تأثیر قرار می‌دهد، اما با توجه به اولویت مردان و تأکید بر نان‌آور بودن آنها در محیط کار، زنان اغلب بیش از مردان در معرض اخراج قرار دارند. هر روز آمار از کارخانه‌ها و مراکز آسیب‌دیده منتشر می‌شود که حکایت از اخراج و بی‌کاری تعداد کثیری از کارگران دارد و زنان هم در آن سهم دارند.

جنگ سیاه است و این سیاهی برای زنان پررنگ‌تر. مادران، به‌خصوص مادران بدون همسر، در شرایط جنگی چالش‌های بیشتری متحمل می‌شوند. سلامت جسم و روان کودک در هر سنی، فشاری مضاعف برای مادری است که زیر بمباران قرار دارد. یک مادر مجرد به من از دشواری جابه‌جایی با کودک کوچک خود که اکنون از صدای بمباران دچار شبادراری شده است گفت. از این‌که چطور باید با بچه‌ی کوچک از شهری به شهر دیگر برود تا از صدای بمب و ترس نابودی فرار کند. از این‌که چطور جان، ارزش خود را از دست داده است. این در حالی است که مشکلات با پایان جنگ تمام نمی‌شوند، پیامدهای اقتصادی و روانی این فاجعه پس‌لرزه‌هایی هستند که باید منتظرشان بود.

پی‌نوشت‌ها

¹ Hedström, J., & Herder, T. (2023). *Women's sexual and reproductive health in war and conflict: Are we seeing the full picture?* *Global Health Action*, 16(1), 2188689. <https://doi.org/10.1080/16549716.2023.2188689>

-
- ² Hamedani, N. (2025). *Childbirth under missile attacks*, Shargh Daily
- ³ Shalak, M., Markson, F., & Nepal, M. (2024). *Gender-Based Violence and Women Reproductive Health in War Affected Area*. Korean Journal of Family Medicine, 45, 12–17. <https://doi.org/10.4082/kjfm.23.0169>
- ⁴ Radio Farda (2024). *Violence against women in Iran and the world: A statistical overview* <https://www.radiofarda.com/a/iran-world-violence-against-women-figures/33214941.html>
- ⁵ Desta TH, Gebremichael MW, Hailu AG. Economic status of Tigrayan women in the post-war period: status changes and challenges in 2024. *BMC Public Health*. 2025;25:23944. <https://doi.org/10.1186/s12889-025-23944-1>